

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Т. А. ЖАДАН, кандидат економічних наук

Ю. В. ЖАДАН, кандидат економічних наук

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Є. Б. СОКОЛОВА, кандидат технічних наук

Державний біотехнологічний університет

У статті визначено сучасні тенденції та ключові проблеми розвитку підприємств готельного господарства в Україні, які базуються на аналізі експлуатаційних характеристик та основних показників їх фінансово-господарської діяльності, що дає змогу здійснювати обґрунтований вибір найбільш ефективних інструментів антикризового управління.

Ключові слова: підприємство, готельне господарство, суб'єкти господарювання, колективні засоби розміщення, готелі, аналогічні готелям засоби розміщення, інші засоби розміщення.

Вступ. Одним із найбільш динамічно зростаючих секторів світової економіки є індустрія гостинності, центральне місце в якій відводиться підприємству. Від успіху підприємств готельного господарства залежить обсяг створюваного валового національного продукту, соціально-економічний розвиток суспільства, ступінь задоволеності в матеріальних і духовних благах населення країни. Проте кризові явища і процеси доволі часто супроводжують діяльність підприємств готельного господарства України, причинами яких можуть бути як зовнішні, так і внутрішні ризики, пов'язані з загрозою життю та безпекою людини, псуванням/втратою майна, аваріями у сфері житлово-комунальних послуг, ростом інфляції, скороченням платоспроможного попиту населення, посиленням конкуренції на ринку готельних послуг, неефективною роботою менеджменту підприємства, наслідком прояву яких стає поява значної кількості збиткових підприємств. В таких умовах все більшої актуальності набуває визначення основних тенденцій та проблем розвитку підприємств готельного господарства в Україні, що дозволить своєчасно запровадити антикризові заходи з метою запобігання виникненню ризиків банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем функціонування та розвитку готельної індустрії зробили такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як: Галасюк С. С. [1], Кондратенко Н. О. [2], Крисюк Л. М. [6], Макаренко О. Я. [5], Нездоймінов С. Г. [3], Оболенцева Л. В. [2], Огінок С. В. [4], Остапенко Я. О. [5], Параниця Н. В. [5], Ховрак І. [7], Шикіна О. В. [1] та інші. У своїх працях науковці зосереджували увагу на особливостях

регіонального розвитку готельного бізнесу [2]; статистичного та економетричного аналізу закладів готельного бізнесу [5; 7]; організації готельного бізнесу на умовах франчайзингу [4]; організаційно-економічних засадах функціонування малих готелів [1]; оподаткування фізичних-осіб підприємців, які здійснюють свою діяльність у сфері готельного бізнесу [6]; аналізу господарської діяльності конкретних готельних комплексів та розробці заходів з підвищення її ефективності [3] тощо.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових публікацій та досліджень, присвячених цій тематиці, на даний час недостатньо повно розглянуті питання, які пов'язані з визначенням сучасних тенденцій та основних проблем розвитку підприємств готельного господарства в Україні. Крім того, аналіз наведених вище публікацій засвідчив, що ряд науковців ототожнюють такі поняття, як «підприємство» і «суб'єкт господарювання», в результаті чого відбувається викривлення і спотворення статистичних даних.

Методика досліджень. Метою статті є визначення сучасних тенденцій та ключових проблем розвитку підприємств готельного господарства в Україні.

Об'єктом дослідження є процес функціонування та розвитку підприємств готельного господарства України в сучасних умовах господарювання. Предметом дослідження є господарська діяльність підприємств готельного господарства України.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: порівняння, узагальнення та систематизації – для аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств готельного господарства в Україні; індукції і дедукції – для визначення сучасних тенденцій та ключових проблем розвитку підприємств готельного господарства в Україні; таблично-графічний – для наочного відображення результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячених проблемам розвитку підприємств готельного господарства; офіційні нормативні документи України; статистичні матеріали Державної служби статистики України; Інтернет-ресурси тощо.

Результати досліджень. Для проведення дослідження відповідно до визначеної мети спочатку розмежуємо такі поняття, як «підприємство» і «суб'єкт господарювання», трактування яких наведено в нормативно-правових актах України. Відповідно до ч. 1 ст. 55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

У ч. 2 ст. 55 Господарського кодексу України зазначено, що суб'єктами господарювання є:

1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства,

створені відповідно до ГК України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

У ст. 62 Господарського кодексу України дано визначення підприємства, під яким розуміється самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому ГК України та іншими законами. Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків та може мати печатки.

Отже, суб'єктами господарювання є юридичні особи та фізичні особи-підприємці, а підприємство як юридична особа є одним із суб'єктів господарювання. Підприємством готельного господарства (закладом розміщення) є будь-яке підприємство, де подорожуючим на епізодичній або постійній основі надається місце для ночівлі.

Статистичне спостереження за діяльністю засобів розміщування здійснює Державна служба статистики України, якою у статистичну практику України офіційно введено термін «колективні засоби розміщування» (далі – КЗР) з 2011 року. Саме з цього періоду колективні засоби розміщування стали розглядатися як однорідна статистична сукупність. Однорідність цієї сукупності обумовлена основною загальною метою функціонування усіх КЗР – розміщування осіб. Сьогодні до генеральної сукупності одиниць державних статистичних спостережень зі статистики колективних засобів розміщування включають об'єкти з кодами КВЕД, представленими в табл. 1.

Табл. 1. Діяльність колективних засобів розміщування в Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД 2010)

Секція	Розділ	Група (підгрупа)
I Тимчасове розміщування і організація харчування	55 Тимчасове розміщування	55.1 Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщування 55.2 Діяльність засобів розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання 55.3 Надання місць кемпінгами та стоянками для житлових автофургонів і причепів 55.9 Діяльність інших засобів тимчасового розміщування
Q Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	86 Охорона здоров'я	86.1 Діяльність лікарських закладів

Відповідно до ДСТУ 4268:2003 «Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги» всі засоби розміщення поділяють на 2 види: індивідуальні та колективні. До колективних засобів розміщування відносять засоби розміщування, в яких надається місце для ночівлі в кімнаті чи іншому приміщенні, у яких число місць повинно перевищувати певний мінімум для груп осіб, більших ніж одна сім'я, а всі місця підлягають єдиному керівництву та оплаті відповідно до встановлених цін.

Колективні засоби розміщення згідно ДСТУ 4268:2003 поділяються на три типи: 1) готелі та аналогічні засоби розміщування (готелі та аналогічні готелям засоби розміщування); 2) інші колективні засоби розміщування (помешкання, призначені для відпочинку; майданчики для кемпінгу; стоянки морського та річкового транспорту; інші колективні засоби розміщування); 3) спеціалізовані засоби розміщування (оздоровчі засоби розміщування; табори праці та відпочинку; громадські транспортні засоби; конгрес-центри). В ДСТУ 4268:2003 дається визначення всім типам КЗР.

Слід зазначити, що в офіційних бюлетенях Державної служби статистики України порушено типологію колективних засобів розміщення за ДСТУ 4268:2003, внаслідок чого статистична інформація наводиться для таких двох груп КЗР, як: 1) готелі та аналогічні засоби розміщування (готелі та мотелі); 2) інші засоби розміщення (засоби розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання (хостели, будинки відпочинку, пансіонати відпочинку, бази відпочинку, туристські бази, гірські притулки), кемпінги та стоянки для житлових автофургонів і причепів, інші засоби розміщування (гуртожитки для приїжджих, інші місця для тимчасового розміщування).

Аналіз динаміки розвитку колективних засобів розміщування (юридичні особи) в Україні засвідчив, що їх кількість за 2015–2020 рр. зменшилась на 1038 од. (або на 43,7 %) і на кінець 2020 р. становила 1337 од. (рис. 1, табл. 2).

Рис. 1. Динаміка чисельності колективних засобів розміщування (юридичні особи) в Україні у 2015-2020 рр.

У структурі КЗР також відбулися зміни, які відзначились щорічним зростанням питомої ваги готелів і аналогічних засобів розміщування з 43 % у 2015 р. до 54,5 % у 2020 р. та одночасним зменшенням питомої ваги інших засобів розміщення.

Табл. 2. Експлуатаційні характеристики колективних засобів розміщення (юридичні особи) в Україні за 2015-2020 рр.

Показники	Роки						Відхилення	
							абсолютні	відносні, %
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2015	2020/2015
1. Кількість колективних засобів розміщення, од., у т.ч.:	2375	2194	2064	1591	1626	1337	-1038	-43,7
- готелі та аналогічні засоби розміщування	1021	980	940	789	792	728	-293	-28,7
- інші засоби розміщення	1354	1214	1124	802	834	609	-745	-55,0
2. Кількість місць у КЗР, од., у т.ч.:	327227	290421	273750	181242	186840	155029	-172198	-52,6
- готелях та аналогічних засобах розміщування	93186	89843	87882	74198	75667	72447	-20739	-22,3
- інших засобів розміщення	234041	200578	185868	107044	111173	82582	-151459	-64,7
3. Середня місткість КЗР, од., у т.ч.:	137,8	132,4	132,6	114	115	116	-21,8	-15,8
- готелів та аналогічних засобів розміщування	91,3	91,7	95,3	94,0	96,0	100	8,7	9,5
- інших засобів розміщення	172,9	165,2	165,4	133	133	136	-36,9	-21,3
4. Кількість номерів у КЗР, од., у т.ч.:	48588	47098	45833	39589	39634	37497	-11091	-22,8
- готелях та аналогічних засобах розміщування	48588	47098	45833	39589	39634	37497	-11091	-22,8
5. Кількість осіб, що перебували у КЗР, у т.ч.:	4497430	4987201	5108121	4826277	4604935	2218583	-2278847	-50,7
- готелях та аналогічних засобах розміщування	3202322	3685463	3792576	3747656	3693556	1783885	-1418437	-44,3
- інших засобах розміщення	1295108	1301738	1315545	1595978	911379	434698	-860410	-66,4
6. Кількість ночівель осіб у КЗР, у т.ч.:	22747003	22881352	23130834	12768626	12446841	6227427	-16519576	-72,6
- готелях та аналогічних засобах розміщування	6940922	7522267	7708079	7103662	7040927	3499309	-3441613	-49,6
- інших засобах розміщення	15806081	15359085	15422755	7576318	5405914	2728118	-13077963	-82,7
7. Середня тривалість перебування осіб у КЗР, днів, у т.ч.:	5,1	4,6	4,5	2,6	2,7	2,7	-2,4	-47,1
- готелях та аналогічних засобах розміщування	2,2	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	-0,3	-13,6
- інших засобах розміщення	12,2	11,8	11,7	5,3	5,9	5,9	-6,3	-51,6
8. Коефіцієнт використання місткості КЗР, у т.ч.:	-	-	-	0,31	0,3	0,2	-	-
- готелів та аналогічних засобів розміщування	0,23	0,25	0,26	0,28	0,27	0,17	-0,06	-26,1
- інших засобів розміщення	0,39	0,41	0,43	0,36	0,33	0,25	-0,14	-35,9

Джерело: складено і розраховано авторами з використанням матеріалів Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua/>)

Загальна кількість місць у КЗР за 2015–2020 рр. скоротилась на 172198 місць (або на 52,6 %), у т.ч.: готелях та аналогічних засобах розміщування – на 20739 місць (або на 22,3 %), інших засобах розміщення - на 151459 місця (або на 64,7 %) (табл. 2). Аналізуючи динаміку кількості номерів у КЗР, можна відмітити, що за період з 2015 р. по 2020 р. їх число також скоротилось на 11091 одиницю (або на 22,8%) і на кінець 2020 р. дорівнювало 37497 (табл. 2).

Відповідно до проведених розрахунків ланцюгових абсолютних відхилень та темпів росту/зниження показників динаміки розвитку колективних засобів розміщення (юридичні особи) в Україні за 2015–2020 рр. можна сказати, що кількість місць і номерів у готелях та аналогічних засобах розміщування за 2015–2020 роки має тенденцію до поступового зменшення, що пов'язано із недостатнім рівнем завантаження номерного фонду, конкуренцією з боку індивідуальних засобів розміщення, впливом пандемії COVID-19 на туристичний і готельний ринки, що негативно позначилося на розвитку готельної індустрії в цілому.

Протягом 2020 р. в КЗР було розміщено 2218583 осіб, що на 2278847 осіб (або на 50,7 %) менше, ніж у 2015 р., а у 2020 р. порівняно з 2019 р. їх чисельність скоротилась майже в 2 рази. Таке скорочення відбулось в основному за рахунок зменшення кількості осіб, що перебували у готелях та аналогічних засобах розміщування, питома вага яких у структурі КЗР становила 62,2 %. Із загальної кількості розміщених осіб більшість відвідувачів (від 71,2 % у 2015 р. до 80,4 % у 2020 р.) надавали перевагу готелям і аналогічним засобам розміщення.

Середня тривалість перебування осіб у КЗР за 2015–2020 рр. скоротилась на 2,4 дні з 5,1 дня у 2015 р. до 2,7 дні у 2020 р., у т.ч.: у готелях та аналогічних засобах розміщування – з 2,2 дня у 2015 р. до 1,9 дні у 2020 р., інших засобах розміщення – з 12,2 дня у 2015 р. до 5,9 дня у 2020 р. Отже найбільше скорочення термінів перебування відвідувачів у КЗР відбулося в інших засобах розміщення – майже в 2 рази.

Показник використання місткості КЗР в Україні знаходиться на достатньо низькому рівні порівняно з економічно розвинутими країнами світу. Найбільше значення цього показника спостерігалось у готелях та аналогічних засобах розміщення у 2018 р. (28 %), а в інших засобах розміщення – у 2017 р. (43 %). Протягом наступних років цей показник поступово знижувався і у 2020 р. в готелях та аналогічних засобах розміщення досяг значення 17 %, а в інших засобах розміщення – 25 %.

Колективні засоби розміщення (юридичні особи) розташовані нерівномірно за регіонами України (рис. 2). Найбільша кількість колективних засобів розміщення припадає на такі області, як: Одеська, Запорізька, Львівська, Дніпропетровська, Миколаївська, Київська, Херсонська, Харківська, а найменша – на Сумську, Житомирську, Тернопільську, Рівненську, Чернівецьку, Вінницьку і Луганську. Підприємства готельного господарства розташовані передусім у бізнес-регіонах (ділових дестинаціях) і курортних зонах України.

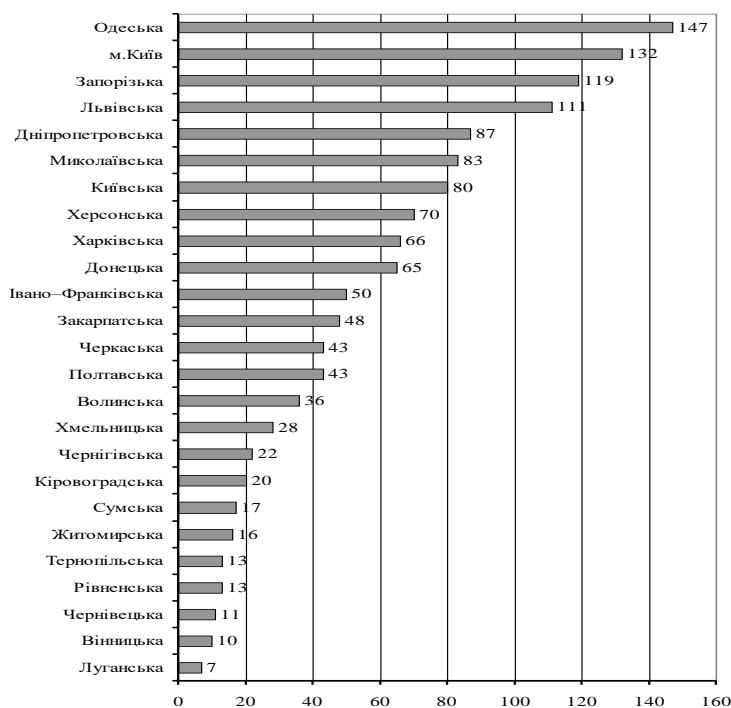

Рис. 2. Кількість колективних засобів розміщування (юридичні особи) за регіонами України у 2020 р.

Потужну конкуренцію підприємствам готельного господарства (юридичним особам) складають фізичні особи-підприємці, які працюють у готельному бізнесі. Питома вага фізичних осіб-підприємців у загальній структурі колективних засобів розміщення (суб'єкти господарювання) збільшилась з 42,5 % у 2015 р. до 70,4 % у 2020 р. Головною перевагою фізичних осіб-підприємців, які здійснюють свою діяльність у сфері готельного бізнесу, є легкість і швидкість реєстрації бізнесу, можливість вибору системи оподаткування - загальної (сплата податку з доходів підприємця) або спрощеної (сплата єдиного податку). Спрощена система має суттєві переваги порівняно із загальною системою оподаткування:

- фізичні особи-підприємці платять фіксовану суму єдиного податку (для 1 групи єдиний податок сплачується в розмірі до 10 % прожиткового мінімуму для працездатних осіб; для 2 групи – до 20 % мінімальної заробітної плати; для 3 групи – 3 % + ПДВ або 5 % від доходу). З 01.04.2022 р. до припинення військового стану / надзвичайного стану фізичні особи-підприємці 1 та 2 груп мають право не платити єдиний податок, а 3 групи платять 2 % від доходу;

- фізичні особи-підприємці сплачують єдиний соціальний внесок (ЄСВ) у розмірі 22 % від мінімальної заробітної плати;

- ведеться спрощений облік доходів і витрат;

- надається переважно лише дві форми звітності – декларація платника єдиного податку та податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку (ф. № 1ДФ). Платники єдиного податку за ставкою 3 % від доходу здають декларацію з податку на додану вартість.

Незважаючи на ряд обмежень спрощеної системи оподаткування (кількість найманих працівників, розмір річного доходу, види діяльності), вона є більш зручною в застосуванні.

В той же час, якщо готельне підприємство (юридична особа) знаходиться на загальній системі оподаткування, то окрім податку на прибуток, ПДВ та єдиного соціального внеску, воно має сплачувати військовий збір, податок на землю та туристичний збір (встановлюється органом місцевого самоврядування). Перевагами є те, що не маючи прибутку або будучи збитковим, підприємство не сплачує податок на прибуток. Головним же недоліком загальної системи оподаткування є складність введення бухгалтерського і податкового обліку, складання фінансової і податкової звітності, чисельні податкові перевірки тощо.

Далі проведемо аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності підприємств готельного господарства України за 2015–2021 рр., основним видом економічної діяльності яких за КВЕД 2010 є 55.10 «Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщування» (табл. 3).

Так, за даними Державної служби статистики України на кінець 2021 р. в країні налічувалось 1834 підприємства, які надавали послуги з тимчасового розміщення, чисельність яких порівняно з 2015 р. скоротилась на 3,5 %. На частку готелів і подібних засобів тимчасового розміщування у 2021 році припадало 63,7 % від загальної кількості підприємств готельного господарства. Починаючи з 2016 р., відзначається зростання кількості готелів і подібних засобів тимчасового розміщування. Найбільші темпи росту 111,8 % спостерігались у 2017 р. порівняно з 2016 р. (табл. 3).

Аналізуючи основні показники фінансово-господарської діяльності готелів і подібних засобів тимчасового розміщування за 2015–2021 рр. (табл. 3), можна побачити, що обсяги наданих готельних послуг збільшились в 2,13 рази і становили 9610,2 млн. грн. Найбільш складним періодом для роботи готельних підприємств був 2020 р., у якому обсяги наданих готельних послуг порівняно з 2019 р. скоротились на 4793,1 млн. грн. (темп зниження 51,5 %), що було пов'язано з закриттям або обмеженням функціонування більшості готелів у зв'язку з запровадженням карантинних заходів на всій території України з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19.

Особливо складним 2020 р. виявився для хостелів, мотелів тощо, деякі з яких змушені були припинити свою діяльність. За результатами опитування, проведеного Асоціацією готелів та курортів України (UHRA), в якому взяли участь 122 готелі з номерним фондом в середньому 72 номери, близько 66 % респондентів оптимізували свої витрати шляхом скорочення штатів, 2/3 знизили ціни на свої послуги, 63 % вдосконалили свій продукт та сервіси (ремонт, репозиціонування, оновлення стандартів роботи та умов з постачальниками, зміна комплектації тощо), 1/3 респондентів впровадили цифрові та маркетингові інструменти, 27 % запровадили альтернативні послуги (коворкінги, здача номерів під офіси тощо), 7 % перепрофілювали частину приміщень, наприклад, для оренди під гральні заклади.

Табл. 3. Основні показники фінансово-господарської діяльності підприємств готельного господарства України за 2015-2021 рр.

Показники	Роки							абсолютні	Відносні, %
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021/2015	2021/2015
1. Загальна кількість підприємств, які надають послуги з тимчасового розміщення ¹ , од.	1772	1541	1726	1793	1876	1828	1834	62,0	3,5
2. Кількість готелів і подібних засобів тимчасового розміщення ² , од.	1073	930	1040	1102	1160	1162	1169	96,0	8,9
3. Питома вага готелів і подібних засобів тимчасового розміщення, у % до загальної кількості підприємств готельного господарства	60,6	60,4	60,3	61,5	61,8	63,6	63,7	3,2	-
4. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) готелів і подібних засобів тимчасового розміщення, млн. грн.	4501,2	6352,0	7895,3	9479,4	9884,1	5091,0	9610,2	5109,0	113,5
5. Кількість зайнятих працівників в готелях і подібних засобах тимчасового розміщення, осіб	20842	21285	22242	23341	23779	19648	18418	-2424,0	-11,6
6. Витрати на оплату праці в готелях і подібних засобах тимчасового розміщення, млн. грн.	846,6	1026,0	1444,4	1743,6	2089,5	1348,3	1726,2	879,6	103,9
7. Чистий прибуток (збиток) готелів і подібних засобів тимчасового розміщення (сальдо), млн. грн.	-4959,1	-2028,6	1470,2	1846,7	3192,9	-3858,6	2760,3	7719,4	-
8. Готелі і подібні засоби тимчасового розміщення, які отримали чистий збиток, млн. грн.	-5276,5	-2832,2	-1493,1	-850,9	-851,0	-4715,9	-597,5	-4679,0	-88,7
9. Питома вага готелів і подібних засобів тимчасового розміщення, які отримали чистий збиток, у % до загальної кількості	43,3	41,0	41,0	36,2	35,6	53,3	41,8	-1,5	-
10. Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності готелів і подібних засобів тимчасового розміщення, %	-37,2	-16,1	11,3	14,6	23,6	-30,6	22,5	59,7	-

Примітки: ¹підприємства, які надають послуги з тимчасового розміщення – це сукупність підприємств готельного господарства за КВЕД 55 «Тимчасове розміщення»; ²Готелі і подібні засоби тимчасового розміщення – це сукупність підприємств готельного господарства, основним видом економічної діяльності яких за КВЕД є 55.10 «Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщення»).

Джерело: складено і розраховано авторами з використанням матеріалів Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua/>)

Відповідно до вимог МОЗ України та з метою скорочення експлуатаційних витрат багато готелів були змушені закритись, скоротити персонал або відправляти його у вимушену відпустку, задля оптимізації збитків. Такий стан справ готельних підприємств можна вважати кризовим.

Кількість зайнятих працівників в готелях і подібних засобах тимчасового розміщування у 2020 р. порівняно з 2019 р. скоротилась на 4131 особу (темп зниження 82,6 %), а у 2021 р. порівняно з 2020 р. – на 1230 осіб (темп зниження 93,7 %). Відповідно у 2020 р. порівняно з 2019 р. скоротились і витрати на оплату праці в готелях і подібних засобах тимчасового розміщування на 741,2 млн. грн. (темп зниження 64,5 %), але вже у 2021 р. порівняно з попереднім роком вони збільшилися на 28 % і становили 1726,2 млн. грн.

Чистий прибуток (сальдо) готелів і подібних засобів тимчасового розміщування у 2021 р. порівняно з 2015 р. збільшився на 7719,4 млн. грн. і на кінець 2021 р. становив 2760,3 млн. грн. (рис. 3).

Рис. 3. Чистий прибуток (збиток) готелів і подібних засобів тимчасового розміщування України за 2015-2021 рр.

Питома вага готелів і подібних засобів тимчасового розміщування, які у 2020 р. отримали чистий збиток, становила 53,3 %, а у 2021р – 41,8 %. Чистий збиток (сальдо) готелів і подібних засобів тимчасового розміщування у 2020 р. становив 3858,6 млн. грн.

Одним із найважливіших показників ефективності діяльності підприємств готельного господарства є рівень рентабельності (збитковості). Рентабельність всієї діяльності готелів і подібних засобів тимчасового розміщування України у 2017–2019 рр. щорічно збільшувалась і у 2019 р. становила 23,6 %. Проте у 2020 р. рівень збитковості готелів і подібних засобів тимчасового розміщування сягнув 30,6 %, що було пов'язано з COVID-19. У 2021 р. підприємствам готельного господарства вдалось відновити рентабельність своєї діяльності до рівня 22,5 %.

Проведений аналіз експлуатаційних характеристик та основних показників фінансово-господарської діяльності підприємств готельного господарства України дозволяє визначити основні тенденції їх розвитку: збільшення питомої ваги готелів та аналогічних засобів розміщення у структурі колективних засобів

розміщення; скорочення кількості місць, номерів, відвідувачів, ночівль та тривалості перебування; низький рівень завантаженості номерного фонду; збільшення обсягів надання готельних послуг; скорочення чисельності зайнятих та витрат на оплату праці; висока питома вага збиткових готелів і подібних засобів тимчасового розміщування; високий рівень рентабельності; прискорення процесів діджиталізації та впровадження інноваційних технологій; посилення внутрішньогалузевої конкуренції з боку фізичних осіб-підприємців та готельних мереж.

Основними причинами погіршення експлуатаційних характеристик та фінансово-економічного стану підприємств готельного господарства України є наступні: загрози життю та здоров'ю людини через пандемію COVID-2019 і широкомасштабне військове вторгнення росії на територію нашої країни; неоднозначність та суперечливість чинної нормативно-правової бази, що регулює діяльність та звітність підприємств готельного господарства; громіздка система бухгалтерського обліку та звітності; несприятлива податкова політика; недосконалість системи контролю, що призводить до викривлення і приховування реальних доходів від реалізації готельних послуг; криза неплатежів; падіння платоспроможного попиту населення; брак висококваліфікованих кадрів та ін.

Висновки. Отже, підприємства готельного господарства України функціонують в надскладних умовах, які характеризуються періодом спаду ділової активності та високою ймовірністю настання кризових явищ, які є наслідком дії як внутрішніх, так і зовнішніх ризиків, зокрема, політичних, міжнародних, економічних, міграційних, фінансових, ресурсних тощо. Це потребує подальшого пошуку найбільш ефективних інструментів антикризового управління діяльністю підприємств готельного господарства України в сучасних умовах господарювання, спрямованих на відновлення їх ділової активності, підвищення прибутковості, рентабельності і фінансової стійкості.

Література:

1. Галасюк С. С., Шикіна О. В. Організаційно-економічні засади функціонування малих готелів: монографія. Одеса : Атлант, 2015. 281 с.
2. Кондратенко Н. О., Оболенцева Л. В. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку готельного бізнесу в регіонах України. *Проблеми економіки*. 2019. № 4 (42). С. 72–80.
3. Нездоймінов С. Г., Княжковська Г. О. Заходи забезпечення ефективності господарської діяльності готельного підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 41. С. 117–122.
4. Огінок С. В., Дика Б. М. Особливості організації готельного бізнесу на умовах франчайзингу. *Соціальна економіка*. 2021. № 61. С. 114–122.
5. Остапенко Я. О., Параниця Н. В., Макаренко О. Я. Статистичний аналіз і тенденції розвитку готельного господарства в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 1 (18). С. 311–316.
6. Проблемні аспекти оподаткування фізичних осіб-підприємців на прикладі готельного бізнесу / Л. М. Крисюк та ін. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*: зб. наук. праць. 2020. № 3 (72). С. 146–159.

7. Ховрак І. Управління сталим розвитком закладів готельного бізнесу: статистичний та економетричний аналіз. *Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації*. 2020. Т. 3. № 2. С. 286–298.

References:

1. Galasyuk, S. S., Shikina, O. V. (2015). *Organizational and economic principles of the functioning of small hotels*. Odesa: Atlant, 2015. 281 p. (in Ukrainian).

2. Kondratenko, N. O., Obolentseva, L. V. (2019). Analysis of the current state and trends in the development of the hotel business in the regions of Ukraine. *Problems of the economy*, 2019, no. 4 (42), pp. 72–80. (in Ukrainian).

3. Nezdoymynov S. G., Knyazhkovska G. O. (2020). Measures to ensure the efficiency of economic activity of a hotel enterprise. *Market infrastructure*, 2020, Issue 41, pp. 117–122. (in Ukrainian).

4. Ohinok, S. V., Dyka, B. M. (2021). Peculiarities of hotel business organization under franchising conditions. *Social economy*, 2021, no. 61, pp. 114–122. (in Ukrainian).

5. Ostapenko, Ya. O., Paranytsia, N. V., Makarenko, O. Ya. (2020). Statistical analysis and trends in the development of the hotel industry in Ukraine. *Pryazovsky Economic Bulletin*, 2020, Issue 1 (18), pp. 311–316. (in Ukrainian).

6. Krysyuk, L. M. et al. (2020). Problematic aspects of taxation of individual entrepreneurs on the example of the hotel business. *Development of management and entrepreneurship methods on transport*, 2020, no. 3 (72), pp. 146–159. (in Ukrainian).

7. Hovrak, I. (2020). Management of sustainable development of hotel business establishments: statistical and econometric analysis. *Restaurant and hotel consulting. Innovations*, 2020, vol. 3, no. 2, pp. 286–298. (in Ukrainian).

Annotation

Zhadan T. A., Zhadan Yu. V., Sokolova E. B.

Current trends and main problems of the development of hospitality enterprises in Ukraine

The purpose of the article is to identify modern trends and key problems in the development of hotel enterprises in Ukraine. The object of the study is the process of functioning and development of hotel enterprises in Ukraine. The subject of the study is the economic activity of hotel enterprises in Ukraine.

The article identified modern trends and key problems in the development of hotel enterprises in Ukraine, which are based on the analysis of operational characteristics and the main indicators of their financial and economic activity, which makes it possible to make an informed choice of the most effective anti-crisis management tools. The main trends in the development of hotel enterprises in Ukraine are an increase in the share of hotels and similar means of accommodation in the structure of collective means of accommodation; reducing the number of places, rooms, overnight stays and length of stay of visitors; low occupancy level of the number pool; increasing the volume of hotel services, reducing the number of employees and labor costs; high specific weight of unprofitable hotels and similar means of temporary accommodation; acceleration of digitization processes and introduction of innovative technologies; strengthening intra-industry competition. The main reasons for the deterioration of the financial and economic condition of hotel enterprises are threats to human life and health; the ambiguity and inconsistency of the current legal framework; unfavorable

tax policy; cumbersome accounting and reporting system; imperfect control system; non-payment crisis; a drop in the solvent demand of the population; lack of highly qualified personnel, etc.

The methodological basis of the research is general scientific and special methods of cognition: comparison, generalization and systematization – for the analysis of financial and economic activity of hotel enterprises in Ukraine; induction and deduction - to determine modern trends and key problems in the development of hotel enterprises in Ukraine; tabular and graphic – for visual display of research results.

The information base of the research is monographs, scientific works of domestic and foreign scientists, devoted to the problems of the development of hotel enterprises; official normative documents of Ukraine; statistical materials of the State Statistics Service of Ukraine; Internet resources, etc.

Key words: *enterprise, hotel industry, business entities, collective means of accommodation, hotels, similar means of accommodation to hotels, other means of accommodation.*

УДК: 316.472.4:334.72

DOI: 10.31395/2415-8240-2022-101-2-246-255

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ

А. А. ОСПОВА, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

Соціальні мережі – актуальний маркетинговий і комунікативний канал для бізнесу, організацій та установ, який необхідно розглядати у контексті прогнозування споживчої поведінки та розробки стратегії маркетингу. Водночас соціальні медіа мають і культурне значення, будучи доменом, де користувачі діляться моментами свого життя з іншими й отримують інформацію про навколишній світ, часто ігноруючи її достовірність. При цьому соціальні мережі піддаються постійним змінам і новаціям. Тому ті соціальні медіа, які представлені для користувачів сьогодні, значно відрізняються від тих, що були рік тому. Відповідно, через рік алгоритми представлення даних та інформації знову зміняться, а тому бізнесу варто завжди тримати руку на пульсі трансформацій заради просування продукції широкому колу споживачів.

Ключові слова: *бізнес, соціальна мережа, соціальні медіа, Facebook, Instagram.*

Постановка проблеми. В умовах цифровізації економіки представники малого та середнього бізнесу зацікавлені в максимальному донесенні інформації про товар до потенційних клієнтів. Усі маркетингові заходи проводяться з метою збільшення обсягів продажів, просування й ідентифікації бренду на ринку. Більшість представників бізнесу, незалежно від виду діяльності, мають особисті акаунти в соціальних мережах, розвивають власні інтернет-магазини, проводять